

Усатий А.В.

кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри української та зарубіжної літератур
і методик їх навчання
Житомирський державний університет
імені Івана Франка

ТЕХНОЛОГІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

***Анотація.** Завдання сучасної освіти полягає у створенні відповідного навчального середовища, здатного забезпечити умови здобуття знань, умінь та навичок, надання можливостей кожній особистості реалізувати свої потреби, нахили та здібності. Крім того, домінантою є також формування творчої, освіченої, всебічно розвиненої індивідуальності, конкурентоспроможної в нових економічних умовах. Сучасна освіта покликана допомогти учням більш точно і усвідомлено користуватися інформацією, вміти відфільтровувати перевірені джерела від неправдивих.*

***Ключові слова:** методика навчання літератури, методи, прийоми, заняття, інтерес.*

***Usatyi A.V. Distance learning technologies in the process of studying ukrainian literature.** The task of modern education is to create an appropriate learning environment that can provide conditions for acquiring knowledge, skills and abilities, providing opportunities for each individual to realize their needs, inclinations and abilities. In addition, the dominant is also the formation of a creative, educated, comprehensively developed individuality, competitive in new economic conditions. Modern education is designed to help students use information more accurately and consciously, to be able to filter proven sources from false ones.*

***Key words:** literature teaching methodology, methods, techniques, classes, interest.*

***Актуальність дослідження.** У сучасних умовах роль та потенціал дистанційного навчання у процесі вивчення української літератури у основній школі має дуже важливе значення. Адже від того, наскільки*

доцільно буде розроблена та реалізована методика навчання учнів основної школи через доцільне поєднання форм, методів та принципів навчання на уроках української літератури, її вивчення буде найбільш ефективним.

У цьому контексті роль технологій дистанційного навчання є неоціненною у питанні розвитку самостійності мислення учнів, оптимальної активізації всіх його процесів через здатність учнів у суто самостійний та дослідницький спосіб вирішувати ті завдання, які ставить перед ними сучасний урок. Наприклад, роль інформаційно-комунікаційних технологій для розвитку критичного мислення учнів та їх самостійності, розкрито у дослідженнях: А. Бойко, І. Матюши, С. Федорової.

У працях А. Бойко зацентовано увагу на значенні екранного читання для розвитку провідних компетентностей учня на уроках української літератури [1, с. 37].

У дослідженнях О. Когут наголошується на ролі перспективних педагогічних технологій і новаторських форм проведення занять крізь призму дистанційного навчання. У їхніх дослідженнях також наголошено на значимості медіаосвіти у проблемно-пошуковій діяльності на уроках української літератури [2, с.71].

Мета статті полягає у теоретичному розгляді проблеми технологій дистанційного навчання у процесі вивчення української літератури у основній школі та у експериментальному дослідженні використання сучасних технологій дистанційного навчання у процесі вивчення української літератури учнями.

Виклад основного матеріалу. Окреслюючи потенціал сучасних технологій дистанційного навчання у процесі вивчення української літератури учнями, слід зважити на те, що ефективність уроку української літератури у основній школі безпосередньо залежить від найбільш доцільного використання методів та прийомів в умовах реалізації цифрової освіти із використанням сучасних інформаційних технологій. У цьому питанні досить ефективною є цифрова платформа «Мозаїк».

Для активізації інтересу сучасного учня в умовах дистанційного навчання, вона містить такі «опції» меню, як 3D-сцени, освітні відео та цікаві завдання. Цей ресурс адаптований як для звичайних ПК, так

і для телефонів, що дає змогу учням навчатися зручно та оперативно. На сайті можна легко зареєструватися та мати особистий електронний кабінет. Тут учні мають змогу переглядати відеозаписи уроків, викладати відео. Сайт стане у нагоді як для учнів, так і для педагогів.

Робота із цим веб-ресурсом передбачає створення мультимедійних презентацій, які активізують мислення та увагу учнів.

Наприклад, у 6 класі, у процесі ознайомлення учнів із творчістю В. Нестайка, можна запропонувати учням у самостійний спосіб виконати мультимедійні презентації про життя і творчість письменника або за тематикою його творів «Тореадори із Васюківки», виділивши для себе найбільш суттєве.

Свої роботи школярі можуть розмістити на хмарному сервісі у «Гугл-додатку» або «Офісі – 365», для того, аби з цим матеріалом могли ознайомитися інші. Така робота збагачує емоційний досвід учнів, спонукає до вияву ініціативності, до власного бачення проблеми. Тому такі роботи учнів не повинні піддаватися суворій критиці, адже дитина виявляє ті якості, які стануть основою не лише успішного засвоєння навчального матеріалу, але й розвинутих вмінь учня діяти неповторно і нешаблонно.

За темою уроку у 6 класі «Пісні літнього циклу», для того, щоб налаштувати учнів на роботу, педагог у процесі відео уроку повторює із ними поняття: «усна народна творчість», «народна пісня», «обрядові українські пісні» [3, с. 44].

Таку роботу можна організувати у формі он-лайн уроку, надіславши учням ілюстрований матеріал за темою на Вайбер, Телеграм або пошту. Така робота із метою формування позитивної мотивації учнів, покращує процес сприймання та засвоєння матеріалу. У якості самостійного творчого завдання школярам варто запропонувати зробити кросворд або реферат за цією темою або ж дати завдання намалювати малюнки за темою «Народна пісня – душа українця». Завдяки цьому школяр, на основі отриманих знань та вражень про пісенну творчість нашого народу, зможе виявити належний рівень своєї творчості. Такі завдання доцільно давати у якості домашнього завдання учням.

Також варто зауважити, що самостійно виконані роботи учні можуть викласти на освітніх форумах: «Форум-лібералтс», «Всеосвіта»

та ін. Ця робота надасть школярам впевненості у своїх силах, здібностях, внаслідок чого така діяльність стане для них звичною у розвитку їх критичного мислення, вміння підходити авторсько до вивчення кожної теми.

За темою «Література рідного краю», у якості повторення вивченого матеріалу можна запропонувати тестові завдання про видатних діячів Житомирщини, надіславши їм тестові завдання на найбільш зручний для учнів ресурс. Після проведення такого уроку також буде за доцільне запропонувати учням обрати поезію із літератури рідного краю, записати улюблений уривок із неї на електронний носій та викласти в себе на сторінці у соціальній мережі або завантажити на закритий сайт (форум) або групу у соціальній мережі. Така робота формує навички оцінювання своїх здібностей та вмінь, а також дасть змогу оцінити старання інших, сформує власне бачення щодо декламації віршованого твору, сформує чіткість дикції, мовлення.

На наш погляд, означені форми, методи та прийоми роботи сформують самостійність думки у кожного учня, вчить міркувати, ділитися своїми думками і поглядами із іншими тощо.

Під час ознайомлення із твором М. Стельмаха «Гуси-лебеді летять» (7 клас), перед вивченням нового матеріалу, вчитель може надіслати учням посилання на фільм О. Муратова із однойменною назвою, для того, щоб школярі краще налаштувалися на засвоєння нового матеріалу. Після ознайомлення із фільмом за мотивами твору М. Стельмаха, учням доцільно надіслати на пошту або Вайбер запитання за уривками переглянутого фільму (наприклад: «Яким є Михайлик у кінострічці?» «Порівняйте образ головного героя із твору та із фільму. Чим вони відрізняються?»). Також учням можна запропонувати виконати презентації на тему: «Україна—моя рідна земля» [4, с. 22]. Така робота буде спонукати учнів до роздумів на патріотичну та морально-етичну тематику: «Чому варто цінувати свою Батьківщину?», «Хто такий патріот?» тощо. Учні у процесі такої роботи вдосконалюють свої вміння та навички самостійної пошукової роботи, зможуть доводити, обґрунтовувати свою думку.

На уроці за творчістю М. Коцюбинського під назвою: «Дорогою ціною». Проблема волі людини та можливостей її здобуття. Протест

Остапа та Соломії проти кріпосницької наруги» (8 клас), вбачаємо за доцільне використати такі методи і прийоми у процесі дистанційного навчання: для налаштування на роботу (за допомогою «Мозаїк» або «Зуму»), вчитель зацікавлює учнів та етапі роботи із епіграфом твору вчитель проводить бесіду із учнями, використовуючи джерела народної мудрості: «При своїй небозі добре і в дорозі...».

У процесі такої пошукової роботи учні повинні пояснити, що на їх погляд, означає ця приказка. Доречним прийомом стане попередня робота учнів над мультимедійною презентацією на тему життя і творчості М. Коцюбинського, виклавши її на освітньому сайті чи форумі. Мета виконання такого завдання – мати позитивне налаштування на роботу; зацікавити інших щодо вивчення нового матеріалу і його сприймання.

За його умовами кожен учень може скласти свій сенкан до слова «Воля». Така робота щонайкраще розвиватиме мислення учнів, їх самостійність, творчість, здатність нестандартно підходити до вирішення поставленого завдання. Результати своєї роботи учні можуть не лише завантажити на інтернет-сервер, але й представити під час спілкування один із одним, а також із педагогом у чаті. Така робота потребує попередньої домовленості всіх учасників.

На етапі перевірки домашнього завдання можна використати такий вид перевірки знань учнів, педагогу буде за доцільне дати учням завдання додому, завантажити до гугл-хмари такі орієнтовані питання за темою:

1. Місто народження Михайла Коцюбинського (Вінниця).
2. Що змалку полюбляв Михайлик, подорожуючи з сім'єю селами і містами Поділля? (Красу природи).
3. Де саме навчався Михайло після двокласної школи? (У Шаргородській духовній школі).
4. Яким видом діяльності (мистецтва) захоплювався Михайло у дитинстві? (Малював тушшю портрети).
5. Через які причини Михайло не зміг навчатися у семінарії? (Через важкість матеріального становища сім'ї).
6. Кількість мов, якими володів письменник? (Українську, польську, французьку, італійську, румунську, татарську, турецьку і циганську) [5, с. 24].

Така робота допоможе учням повторити вивчений матеріал найбільш ефективно. Адже самостійне опрацювання матеріалу має значні можливості не лише для формування навичок пошукової роботи, але й для вміння учнів критично мислити, вміти узагальнювати, систематизувати та класифікувати навчальний матеріал.

На етапі вивчення нового матеріалу роботу буде за доцільне надіслати учням на електронну пошту такі завдання, поділивши їх на групи: I група – «Воля людини – це одна з найголовніших проблем твору»; II група – Дібрати цитати про значення волі у житті людини. Результати своєї роботи учні презентують у вигляді виконання завдання у спеціально розроблених вчителем електронних формах.

У процесі спілкування учнів та вчителя за темою уроку у «Зумі», у буде за доцільне провести вправу, яка спрямована на розвиток швидкості та гнучкості мислення учнів. Для школярів можна підготувати такі запитання: доберіть самостійно 5 іменників, які сприяють розвитку асоціативного мислення учнів, як основи їх творчості (наприклад, Остап – воля, поранення, мужність, втеча, сила; Соломія – дівчина, впевненість, коса, рішучість, вірність; Пан – несправедливість, гніт, страх, страта, багатство тощо). Як домашнє завдання із цієї теми, учням можна запропонувати у самостійний спосіб скласти тести.

У якості домашнього завдання, учням можна запропонувати записати драматизацію уривка із твору, записавши його на телефон та викласти на освітній форум. Наприклад:

- А що ж буде?.. Хай воно загориться без вогню й диму... Втечу... Піду за Дунай, може, ще там люди не пособачились... От бачиш – сакви... Бувай здорова, Соломіє...
- Тікаєш... покидаєш мене... І отсе я лишуся сама з тим осоружним чоловіком... Ні, тікай, тікай, Остапе. Коли б ти знав, що робиться у горницях: пан біга по хаті, мов скажений. «Бунтар, кричить, гайдамака! Він мені людей Баламутить!.. Покликав осавулу: «Веди мені зараз Остапа Мандрику...» [6, с. 77].

Така робота також викликає значний інтерес в учнів, дуже позитивно мотивує їх до діяльності, допомагає глибше зрозуміти проблематику твору. Така робота передбачає не лише самооцінку, але й оцінювання інших.

На наш погляд, після кожної розглянутої теми із української літератури у основній школі у дистанційний спосіб, також доцільно проводити анкетування учнів шляхом надсилання на електронний ресурс або у процесі відеоконфереції із метою оцінки ефективності організованої роботи у дистанційний спосіб. Питання можуть бути такими: «я зрозумів (зрозуміла), можу виконати завдання самостійно», «не завжди розумію завдання, виконую його із підказкою», «не розумію завдання, не можу його виконати» [6, с. 55]. Такий обмін думками у процесі зворотного зв'язку учнів та педагога, дає словесникові змогу зрозуміти: які форми, методи та засоби є найбільш доцільними у процесі організації дистанційного уроку, а які – ні. Саме це сприяє підвищенню ефективності оволодіння знаннями, вміннями та навичками із української літератури, дасть змогу кожному учневі виявити свої здібності, творчий і оригінальний підхід до кожного завдання, сформує розуміння того, що ідеї учнів є неповторними і будуть активно підтримані, а думки вислухані.

Висновки. Отже, дистанційне навчання, враховуючи специфіку умов вивчення української літератури в сучасних реаліях, повинне бути адаптоване до них найбільш оптимально та допомогою відповідних форм, методів, засобів та прийомів. Головна роль серед методів належить самостійній роботі учнів із програмовим матеріалом. Цей метод реалізується через виконання тестових завдань із української літератури, які можуть розміщуватися на веб-сторінках, на ФТР-серверах, на гул-хмарах (гул-дисках), або на певних освітніх сайтах (через перехід за відповідними посиланнями). Роботу можна організувати у формі відео- та онлайн конференцій, у формі презентацій тощо.

Мета і завдання дистанційного досягається за допомогою сучасних засобів телекомунікацій та передбачає обмін інформацією між педагогом та учнями за допомогою електронної пошти (Вайбера, Телеграм).

Його мета, головним чином, спрямовується на самостійний пошук учнями навчальної інформації та вирішення поставлених завдань.

Ця форма організації роботи на уроці української літератури у основній школі передбачає всі форми, методи роботи, що і попередні види навчання: пояснення, бесіди (наприклад, за допомогою «Скайпу»), самостійну діяльність та пошуково-дослідницьку роботу учнів.

Дистанційне навчання та використання його засобів передбачає пошукову діяльність учнів, проте, не може передбачати групову або командну роботу, за допомогою яких формується досвід учня, збагачуються його враження, інтереси, мотивація до навчання. Тому, саме проблемне, розвивальне та міжпредметне навчання, на нашу думку, є найбільш ефективними для організації навчально-виховного процесу.

Проаналізувавши потенціал використання методів та прийомів на уроці української літератури в межах дистанційного навчання, варто зробити акцент на те, що вони повинні добиратися відповідно до мети та ціле покладання уроку, його завдань, передбачати інтереси учнів, їх вікові особливості, не «обтяжуватися» надмірним застосуванням окремих методів.

Література

1. Бойко А.М. Оновлена парадигма виховання: шляхи до формування виховуючих відносин з учнями: навч.-метод. посіб. К.: ІЗМН, 2016. 232 с.
2. Когут О.І. Інноваційні технології навчання української мови і літератури. Тернопіль: Астон, 2018. 307 с.
3. Литвинюк Г.І., Когут О.І., Кульматицька О.Р. Проектна діяльність в освітньому середовищі : метод. посіб. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2014. С. 44.
4. Прохорова Л. Розвиваємо творчу активність дітей. Освіта і виховання. 2016. № 5. С. 22.
5. Романюк І. Упровадження інноваційної освітньої діяльності у навчальному закладі. *Практика управління закладом освіти*. 2016. № 2. С. 23–33.
6. Сиротинко Г.О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. Х.: Основа, 2002. 329 с.